

Kokkuvõte sihtkontrollist, mille fookuses olid ööpäevaringselt töötavad ettevõtted.

2018. aasta märtsis viis Tööinspeksiooni töeteravishoiu talitus läbi sihtkontrolli 24/7 töötavates tootmisettevõtetes.

Põhjus sihtkontrolliks saadi eelmisel aastal uuritud kutsehaigestumistest.

Nimelt registreeriti 2017. aastal mitmeid kutsehaigestumiste juhtumeid ettevõtetes, kus töö toimub katkematult 24/7. Tööinspeksioon viis läbi ka nende juhtumite uurimise ning selle käigus pöörati tähelepanu ka tööajale, tööpäeva pikkusele, puhkeaja korraldusele ning avastati nii mitmeidki probleeme. Näiteks töötati ühes ettevõttes nädalas järjestikku 7 päeva ning töövahetused olid 9-tunnised. Tööpäevas oli kaks 15-minutilist pausi ja üks 30-minutiline lõunapaus. Peale selle polnud niisuguse töökorraldusega töötajale tagatud järjestikust puhkeaega 36 tundi. Tööandja sõnul oli naistöötajatel küll võimalus vajadusel võtta tööpäeva jooksul ka lisapause puhkamiseks, kuid nende kasutamine oli episoodiline ja polnud tagantjärele kuigi hästi tuvastatav.

Suure koormusega töötamine, kus puhkepause on vähe ja taastumisvõimalusi organismile puudulikult suureneb füüsilise ülekoormuse oht, mis suure tõenäosusega viib tervisekahjustuseni.

Kui tööd tehakse lisaks veel öisel ajal, võib terviseohu tekkimise võimalus veelgi kasvada.

Öisel ajal ärkvelolek ei ole inimesele füsioloogiliselt loomumane ning selle tõttu on organism stressiseisundis. Nii on oluline, et loomumomast erinev ärkveloleku aeg oleks töötaja jaoks kohandatud võimalikult sobivaks ja ei kannataks töötaja tervise ega töövoime.

Murettekitavad on ka teadusuuringute tulemused, millest ühe tulemusi refereeriti ka 12. aprilli Postimehe terviselisas: „Suur uuring: öine eluviis võib tuua varase surma“ (<https://tervis.postimees.ee/4468477/suur-uuring-oine-eluviis-voib-varakult-hauda-viia>).

Artiklis keskendutakse küll nõ vabatahtlikule öisele ärkvelolekule, kuid öisel ajal töötajad ei erine terviseriskide poolest kuidagi öise eluviisi harrastajatest.

Et öisel ajal töötamist kui terviseriski paremini Eesti tööandjate hulgas teadvustada ning sellele rohkem tähelepanu pöörata viidigi 2018. aasta märtsis töeteravishoiu talituse töeteravishoiu tööinspektorid läbi sihtkontroll, milles kontrolliti tööandja tegevust ohutute ja töötaja tervist hoidvate töötingimuste tagamisel öisel ajal töötavatele töötajatele tootmisettevõtetes, kus töö toimub katkematu protsessina 24/7.

Sihtkontrolli küsimused keskendusid öötöötaja ohtudele – kas riskianalüüsis on käsitletud ööajal töötavate töötajate terviseriske, millised on riskide vältimise abinõud, kas nende töötajate tervisekontroll on korraldatud, kas on tagatud puhkepauside kasutamine, kuidas on korraldatud esmaabi, abi kutsumine hädaolukorras jne.

Seekordne ettevõtete valim oli tavapärasest erinev, sest Tööinspeksioon ei registreeri oma andmebaasides 24/7 töötavaid ettevõtteid. Peamiselt saadi valim 2017. aasta tööõnnetuste põhjal – valimisse sattusidki peamiselt tootmisettevõtted, kus oli 2017. aastal juhtunud öisel ajal tööõnnetusi.

Kontrollidega hõlmati 20% ettevõtete valimist ning enim külastusi viidi läbi Lääne- ja Ida-Virumaal. Külastusi viidi läbi ka Tallinnas ning Tartumaal.

Külastatud ettevõtetele anti 43 suulist soovitusi, kontrolli protokollidesse märgiti 44 rikkumist ja ettekirjutus koostati 10 rikkumise kohta.

Töötaja korralduse osas oli kasutusel kaks peamist mudelit – ettevõttes töötati 12-tunnistes vahetustes või 8-tunnistes vahetustes. Lõunapaus kestis 30 minutit ning lisaks oli tavaliselt töötajatele ette nähtud ka kaks lisapuhkepausi pikkusega kas 10 või 15 minutit.

12-tunniste töövahetuste puhul ei ole kaks 10-minutilist puhkepausi piisav, et anda võimalus töötaja organismile puhkamiseks. Praktiliselt kõikidel juhtudel oligi täiendava puhkepausi aluseks töötervishoiu ja tööohutuse seaduse (edaspidi TTOS) § 9 lg 3¹.

Heaks näiteks võiks tuua aga tootmisettevõtte, kus töötajatele oli ette nähtud neli 10-minutilist puhkepausi ning igas tunnis 2-minutiline võimlemispaus.

Halvaks näiteks võib aga välja tuua, et ühes ettevõttes oldi arvamusel, et nende töökeskkonnas ei esine selliseid ohutegureid, mille mõju vähendamiseks oleks vaja töötajatele täiendavaid puhkepause. Ettevõtte tegevusalaks on puhastatud naftatoodete tootmine ning Tööinspektsiooni töökeskkonna varasematele hinnangulehtedele on märgitud nii vaimse kui füüsilise koormuse olemasolu (vajadus TTOS § 9 lg 3¹ rakendamise järele on olemas).

Tuvastatud rikkumistest võib välja tuua puudusi riskianalüüsis. Kuivõrd seekord kontrollitigi just seda, kas öösel töötamisega seotud riske on hinnatud, ei saa just väita, et riskianalüüsi läbiviija oskaks arvestada öisel ajal töötamise riskidega nii tööohutuse kui ka töötervishoiu seisukohalt. Öötöö oli jäänud hindamata koguni 38% ettevõtetest.

Ka tervisekontrolli korraldus ei olnud nõuetekohane 31 % külastatud ettevõtetest. Enamasti oli eiratud öötöötaja puhul eelneva tervisekontrolli nõuet.

Muudes valdkondades esines rikkumisi vähem ja üksikuid rikkumisi tuvastati ohutusjuhendite olemasolus, töötervishoiu ja tööohutuse nõuete täitmise jälgimises öisel ajal.

23% ettevõtetes tuvastati rikkumisi töötajate juhendamise läbiviimises, selle registreerimisel. Osadel juhtudel olid töötajatele mõned vajalikud juhendid tutvustamata või ohtlike kemikaalide ohutuskaardid ei olnud töötajate kättesaadavad.

Väärrib märkimist, et vaid ühel ettevõttel ei olnud töö korraldatud nii, et öises vahetuses töötaks ka mõni esmaabi anda oskav töötaja.

Kokkuvõtlikult aga tuua välja ühe töötervishoiu tööinspektori kirjepandud tähelepanekud kontrollitud ettevõtetest:

Ettevõtte on parajasti uuendamas oma töökeskkonna riskianalüüsi, mis peab muuhulgas lähtuma järgmistest tuvastatud probleemidest:

- Töötervishoiuarst on vastunäidustanud öötöö 2 % töötajatest
- Töötajate hulgas läbiviidud küsitlus näitas, et 58% töötajatest on tunnistanud, et öötöö avaldab nende tervisele negatiivset mõju, milleks on unehäired, toitumishäired, stress.

Ettevõtte on asunud kaaluma, kas on võimalik lühendada öised vahetusi või viia kogu tootmine üle päevasele ajale, kuid kahjuks otsustati majanduslikel kaalutlustel seda mitte teha.

Suure tõenäosusega võib sarnaseid tulemusi saada ka teistes ettevõtetes töötajate küsitlused või läbiviidav põhjalik tervisekontroll töötervishoiuarsti juures. Jääb ainult loota, et ettevõtted ei lähtuks vaid majanduslikest kaalutlustest, vaid peaksid silmas ka töötajate tervist ja heaolu.

Inimese organism on loodud tegutsema valgel ajal ning puhkama pimedas. Ööpäevase rütmi muutudes on töötajad rohkem ohustatud närvisüsteemi, hingamisteede ja seedeelundite haigusest. Sageli esineb psüühilisi häireid, depressiooni. Sagedamate surma põhjustena on välja toodud südame- veresoonekonna haigused ning teatud tüüpi pahaloomulised kasvaja – rinnavähk, eesnäärmevähk.

Spekuleerides Postimehes avaldatud uuringu tulemuste ja kõnealusel ettevõttes läbiviidud töötajate küsitlusel saadud tulemustega peaksime kindlasti arutlema laiemalt küsimust, kas ettevõtete kasumi nimel on ikka mõistlik riskida nii tõsiste haiguste sagenemisega meie töötajate hulgas.

Kokkuvõtte koostas:

Silja Soon, töötervishoiu talituse juhataja

23.04.2018